

MÜHENDİSLER ANAYASA DEĞİŞİKLİĞİNİ NEDEN REDDETMEİ?

Kaya Güvenç
TMMOB Yönetim Kurulu Eski Başkanı

Ülkemiz bir başkanlık gündemine mahkûm edildi. İktidarların yönetemez duruma düştüklerinde başvurdukları yöntem yine sahnede. Siyasi iktidar bildik baskıları, gözaltıları, tehditleri, gerçek dışı iddiaları sürdürüyor ve 12 Eylül Askeri Cuntası'ndan geri kalmayarak referandumu OHAL içinde yapma kararını veriyor.

Nereden çıktı bu Anayasa değişikliği? Buradan başlayalım.

Anayasalar; diğer yasalar gibi toplumdaki sınıflar arası güç dengesini, aynı zaman dilimi içindeki uluslararası dengeleri yansıtır. Burjuvazinin feodalizmden kapitalizme geçiş sürecinde güç biriktirmesinin ve giderek kendi iktidar alanını şekillendirmesinin bir unsuru olarak ortaya çıkan çağdaş güçler ayrılığı ilkesi ve uygulaması, 20. Yüzyıl'da dönemin sınıf mücadeleleri içinde farklı bir içeriğe bürünmüştür. Özellikle 2. Dünya Savaşı'nı izleyen yıllarda kapitalist ülkelerde bu güç dengesi dünya sosyalist sisteminden de etkilenmiş ve emekçi sınıfların lehine gelişmiştir. 1980'lere kadar uzatabileceğimiz refah devleti dönemi, emekçi sınıfların gelirlerinde artışa, sosyal devlet uygulamalarının yaygınlığına tanık olmuştur. Burjuva demokrasisinin sınırları emekçi sınıfların lehine genişlemiştir. Yasama, yürütme ve yargı arasındaki ilişki de sermaye sınıfı iktidarına zarar vermeyecek bir düzeyde birbirine mesafeli hale gelmiştir.

Ne var ki bu koşullardan olumsuz etkilenen sermaye sınıfı, sosyalist sistemin güç kaybettiği koşullarda işçi sınıfına karşı saldırısıyla yeni liberal politikaların uygulamasına geçti. Hedefi emekçi sınıfların kazanılmış haklarını ortadan kaldırmak, ücretlerini düşürmek, sosyal devlet uygulamalarını ticarileştirmek, toplumsal varlıkları özelleştirerek sermayenin karlarını arttırmak, özetle sermayenin sınırsız tahakkümünü gerçekleştirmektir. Bu hedef siyasi iktidarın, yani yürütme erkinin güçlendirilmesini gündeme getirdi.

Süreç ülkelere göre farklılıklar gösterdi. Geçmişte emekçi sınıfların siyaseti etkileme gücünün yüksek olduğu ülkelerde sermaye sınıfının girişimleri istediği hızda ilerleyemedi. Ancak diğer ülkelerde, özellikle de emperyalizme bağımlı ülkelerde hızla yol alındı. İlk örnek Şili'de Allende'yi kanlı bir darbeyle deviren Pinochet diktatörlüğü oldu.

Bir süre sonra bizim ülkemizde de 12 Eylül Darbesi yaşandı. Burjuva demokrasisinin temel organları sayılan yasama ve yargının yürütmeye tabi olması anlamına da gelen güçlendirilmiş yürütme önce, temel özelliği işçi sınıfı haklarının getirilmesi olan 12 Eylül Anayasası'na konu oldu.

Aynı politikaları sürdüren AKP döneminde yürütmeyi güçlendirmek amacıyla gündeme getirilen ilk anayasa değişikliği 2007 yılında gerçekleşti ve Cumhurbaşkanı'nın halk tarafından seçilmesi kararlaştırıldı. Başka bir 12 Eylül'de, 12 Eylül 2010'da gerçekleştirilen ikinci değişiklikte AKP bu kez yargıyı yürütmenin denetimine aldı. AKP iktidarının kadim dostu Fetullah Gülen'in "İmkân olsa mezardakileri bile kaldırarak o referandumda 'Evet' oyu kullanırmak lazım" dediği referandumdan söz ediyorum.

Bugün gündeme getirilen Anayasa değişikliği yürütmenin güçlendirilmesini farklı bir boyuta getirmek ve "tek adam" düzenine taşımak istemektedir. Ancak bu değişikliğin sermaye taleplerinin ötesine geçen bir anlamı bulunmaktadır. AKP ve liderinin iktidar sürekliliğinin ve tüm iktidar dönemleri için yasal dokunulmazlık güvencesinin sağlanması ön plandadır. Çünkü Erdoğan'a ve ona verilecek yeni yetkilere karşı, sadece çeşitli toplumsal kesimlerin değil, kendisine daha önce iktidar desteği veren dış ve iç çevrelerin tepkileri de artarak sürmektedir.¹ Son olarak, unutulmaması gereken bir husus şeriatçı bir düzen amacını taşıyanlar açısından da otoriter başkanlık rejiminin bir zorunluluk olduğudur.

¹ Bu konular *Boyun Eğme Dergisi*'nin 20 Ocak 2017 tarihli 62. sayısında ayrıntılarıyla ele alınmıştır.

Referandum “anayasanın fiili duruma uygun hale getirilmesi” anlamını taşımaktadır. Çünkü yasalarla verilmemiş yetkiler, geçerli hukuk kuralları ayaklar altına alınarak zaten kullanılmaktadır. Hedeflenen başkanlık düzeninin tatbikatı OHAL baskısı ve KHK’lerle zaten yaşanmaktadır.

İşçi Sınıfının Ağırlaşan Sorunları

Bu bağlamda aralarında mühendislerin de yer aldığı emeğiyle geçinenlere seslenmek, şeriatçı faşizme karşı somut talepler etrafında örülen mücadeleyi yükseltmek için yaşamsal bir önem taşımaktadır. Çünkü emekçilerin gündemindeki sorunlar AKP iktidarına özgü olmamakla birlikte bu iktidar döneminde artmış, yaygınlaşmış, derinleşmiştir.

AKP iktidarının emekçi sınıflara saldırısı somut-güncel başlıklarla sınırlı değildir. Hatta bu referandum döneminde ideolojik-politik konuların öne çıkması beklenmelidir. Şoven milliyetçi cephe “teröre karşı güçlü devlet” söylemleriyle kendisinin neden olduğu sorunları kampanyasında kullanmaya çalışacaktır. Buna karşın toplumun büyük çoğunluğu olan emekçileri ilgilendiren hak ve özgürlükler, refah, laiklik, sosyal devlet, vb. başlıklar solun gündeminde yer alacaktır.

İlk olarak milli gelirden emeğin aldığı payın AKP iktidarındaki değişimini ele alalım. Korkut Boratav Hocamız 2004-2013 arasında ortalama büyümenin kişi başına milli gelirden yüzde 2.9, ücretlerde ise yüzde 1.4 olduğunu belirtmektedir. Yani ücret artışları kişi başına milli gelir artışının altında kalmıştır.² DİSK’in asgari ücret raporuna göre de 2002’de yüzde 43 olan bu pay 2015’te yüzde 34’e düşmüştür. Emekçi sınıflar görece yoksullaşmışlardır.

İkinci başlık çalışma yaşamıyla ilgili yapılmış çok sayıda yasal düzenlemedir. İlk önemli durak 2003 yılında çıkarılan 4857 sayılı İş Kanunu’dur. AKP iktidarının altıncı ayında, Haziran 2003’te çıkarılan bu yasa Emek Platformu tarafından şöyle eleştirilmiştir:

“[Yasa] ile esnek çalışma, ödünç işçilik gibi uygulamalarla emekçilerin iş güvencesi ortadan kalkacak, iş yaşamı işverenlerin keyfi, değişken ve tek yanlı uygulamalarına terk edilecektir.”

Bundan sonra sayısız düzenleme yapılmıştır. Bunlardan bazıları şöyledir:

Yabancıların çalışması, işçi sağlığı ve güvenliği, özel istihdam büroları, sendikalar ve TİS. 2014 yılında yayımlanan Ulusal İstihdam Stratejisi temel bir belge olarak yürürlükte.

Şimdi somut-güncel sorunlardan bazı başlıkları ele alacağım.³

İşsizlik ve çalışma hakkıyla başlayalım. Çalışma hakkı, işçi sınıfının mücadelesi sonucunda uluslararası belgelerde ve Anayasa’da yer almıştır. Hala da yer almaktadır. Ancak hakların güvencesi anayasa, yasalar değil, ilgili haklardan yararlanan sınıfın bunları sahiplenme gücüdür. Bu nedenle de işçi sınıfının güç kaybetmesine koşut olarak, kapitalizmin özünde bulunan işsizlik artmıştır.

DİSK’in hesaplamalarına göre ülkemizde yaklaşık olarak, çalışabilecek her 5 insanımızdan 1’i işsizdir. Her 4 kadından 1’i, her 4 gençten 1’i işsizdir. Toplamda 7 milyona yakın işsiz vardır. AKP politikalarının sonucu olan bu tablo değişmiyor. Resmi rakamlar bile bu durumu gizlemeye yetmiyor. Çünkü kapitalizmin bir gereği olan işsizlik, AKP iktidarının da bilinçli tercihidir. Bu nedenle AKP iktidarının lideri iş isteyenlere, anayasada yer alan çalışma hakkını hiçe sayarak “Size iş bulacak değilim” demekten çekinmemiştir.

İşsizlik var, çünkü işsizlik ücretleri düşürmeye yarıyor. İşsizlik var, çünkü patronlar işsizliği emekçilere boyun eğdirmek için kullanmaya çalışıyorlar. Örgütlenmeyi engellemek için kullanıyorlar. Patron, işçinin en basit talebine karşı “Canın isterse; sırada bekleyen çok işsiz var” diyebiliyor. Anımsayalım, AKP iktidarının başı değil miydi direnen TEKEL işçilerine “Bizim teklif ettiğimiz ücretle çalışacak milyonlarca işsiz var” diyen!

İşçilerin çok büyük çoğunluğu için iş güvencesinin olması da aynı nedene dayanır. AKP’nin kamu emekçilerinin güvencesini ortadan kaldırmaya, kıdem tazminatını fona devrederek iş güvencesi niteliğini ortadan kaldırmaya çalışması da aynı nedene dayanır. AKP iktidarı işsizliği “istikrarlı” bir şekilde tırmandırmaktadır.

Çalışma koşulları başka bir sorun başlığıdır. Köle gibi çalıştırılma, iş günü süresinin uzunluğu vb. başlıklar bilinen sorunlardır. Çok çalışıyoruz ama karşılığını alabiliyor muyuz? İki kişinin işini bir kişi yapıyor, şikâyet edenlere verilen cevap aynı; “Canın isterse, iş arayan çok.” Üstüne üstlük 3 kişiden 1’i kayıtdışı çalışıyor. Ücretleri arttırmak ve bu koşulları değiştirmek için işçi sınıfının yüzyıl aşan mücadelesi sonucunda elde ettiği ve 1961 Anayasası ile ülkemizde de hayata geçen grev hakkının kullanılma olanakları 1982 Anayasası ile neredeyse yok edildi. Yapılan çok sayıda anayasa değişikliği 12 Eylül’ün bu hak ihlalini ortadan kaldırmadı.

İş cinayetlerini, işverenler ve iktidar iş kazası olarak adlandırmaya çalışıyor. Çünkü işverenler alınması gereken önlemleri maliyet olarak görmektedir. AKP iktidarının 14 yılında 17 bin can yitirdik! 2016 yılında en az 1970 kişi iş

² Korkut Boratav, Bir AKP Bilançosu: Ücret, Milli Gelir, Tüketim, *Birgün Gazetesi*, 13 Ocak 2017

³ Bu bölüm Birleşik Haziran Hareketi Emek Çalışmaları Grubu’nun 2016’da yayımlanan Tartışma Notlarından özetlenmiştir.

cinayetine kurban gitti. OHAL'de geçen süre içinde 925 işçi öldürüldü: İş cinayetleri OHAL'de yüzde 9 arttı. İş cinayetlerine meslek hastalıklarını da katarsak, gerçek ölüm sayısı bu rakamın iki katına çıkmaktadır. Resmi rakamlarla bile Avrupa'da birinci, dünyada üçüncü sıradayız iş cinayetlerinde. Fıtrat mı? Ne fıtrat ne kaza ne kader: Açıkça cinayet. AKP iktidarı bu alanda da istikrarlı; iş cinayetleri sürekli artmaktadır.

Son başlığımız görelî yoksullaşmadır. Yukarıda emeğin millî gelir içindeki payından söz ettik. Bu pay AB'de yüzde 55 düzeyinde iken AKP iktidarında ülkemizde yüzde 35'in altına düşmüştür. Ülkemizde 3 kişiden 1'inin yeterli gıda satın alacak parası bulunmuyor. Tüm OECD ülkelerinde bu sayı 7 kişiden 1'idir. AKP iktidarı bu devasa yoksulluğu ortadan kaldırmayı değil, "yoksulluğu çekilebilir ve sürdürülebilir hale getirmeye" çalışıyor. Yoksulluk artıyor, zenginlik de. Madalyonun diğer yüzünde dolar milyarlarlarının hızla artması bulunuyor. OECD verilerine göre dünyada gelir dağılımını en adaletsiz 3. ülke Türkiye'dir. Bütün bunlar yetmiyor: BES (bireysel emeklilik sistemi) ile emekçilerden sermayeye kaynak aktarılıyor. O da yetmiyor: kalan kamu kuruluşları, araziler, toprak, yani toplumun tüm varlıkları sermayeye peşkeş çekilmek üzere Varlık Fonu'na devrediliyor.

Sayılabilir daha çok sorun olduğunu belirtmeye bile gerek yok. Bu örneklerden hareketle şunu açıkça söyleyebiliriz: AKP iktidarı bütün bu başlıkları görmezden gelmekte ve çözüm için göstermelik işler dışında anlamlı bir girişimde bulunmamaktadır. Yaptıkları yapacakları için örnek oluşturmaktadır.

Bu bölümü bitirmeden önce ITUC (Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu) raporunun bulgularını da paylaşmak istiyorum. Rapora göre Türkiye, işçilerin medeni ve sendikal haklar, grev ve örgütlenme hakları açısından 2016 yılında, 141 ülke arasında en kötü 10 ülkenin içinde yer aldı.⁴

Paylaşmak istediğim diğer bulgular ise DİSK'in 7 Şubat 2017 tarihinde tanıttığı DİSK-AR'ın "Başkanlık İşçiyeye Yaramıyor" raporunda yer alıyor.⁵ Rapordan birkaç değerlendirmeyi paylaşmak istiyorum:

- Başkanlık rejimine sahip ülkelerde temel medeni haklar, işçi hakları ve sendikal haklar daha yoğun biçimde ihlal edilmektedir.
- Başkanlık rejiminde sendikalaşma ve toplu sözleşme kapsamı parlamenter rejime göre çok daha düşüktür. (Parlamenter sistemde yüzde 29, başkanlık rejimlerinde yüzde 12 düzeyinde.)
- Parlamenter rejimlerde toplu sözleşme kapsamı yüzde 48 iken, başkanlık rejimlerinde yüzde 27'dir.
- Başkanlık rejimlerinde ortalama çalışma süresi 42.5 saat iken, parlamenter rejimlerde 37.6 saattir.
- Başkanlık rejimlerinde 100 bin işçide iş cinayeti oranı yüzde 5.2 iken, parlamenter rejimlerde bu oran 2.4'e düşmektedir.
- Başkanlık rejimlerinde ortalama ömür daha kısadır. Parlamenter rejimlerde doğuştan ortalama ömür beklentisi 76 iken, başkanlık rejimlerinde 67'dir.

Sadece bu değerlendirmeler bile sermayenin başkanlık sistemini neden tercih ettiğini göstermektedir. Raporun sonucu ise çok nettir:

"Başkanlık rejiminde sendikal haklar daha çok ihlal edilirken, sendikalaşma oranları ve toplu pazarlık düzeyi çok daha düşük seyrederken, çalışma saatleri daha uzun ve işçi ölümleri daha yüksektir. Başkanlık rejimlerinde gelir eşitsizliği daha yüksek insani gelişme ise daha düşüktür. Bütün bunlar tesadüf olamaz."

AKP iktidarı 14 yıldır sürüyor. Bu anlamda siyasi istikrar olduğu söylenebilir. Ama bu istikrar emekçilerin aleyhine işlemektedir. İşçi sınıfı sermayenin istikrarına "Hayır" demelidir.

Sınıfı Etkisizleştiren Politika ve Uygulamalar

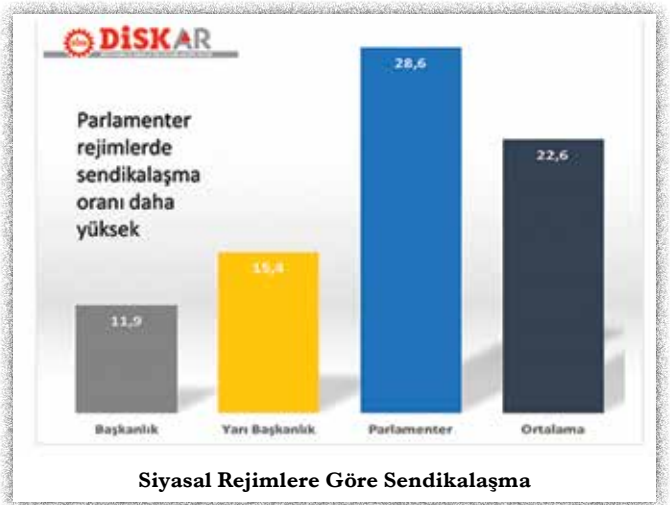
İşçi sınıfı özelleştirme, işten çıkarma, kara listelerle sürekli işsizliğe mahkum edilme, sendikasılaştırma, taşeronlaştırma, sosyal devlet uygulamalarını daraltma, ücretleri düşürme, emeği koruyan araçları tasfiye etme, sosyal hakları yok etme gibi, bazıları eskiden beri var olan sayısız saldırıyla karşı karşıyadır. Sınıfın bu olaylara tepkisi genel olarak cılız kalmaktadır. Bu tepkisizlikte sermayenin ideolojik, politik, ekonomik saldırıları ve örgütlenme üzerindeki baskıları etkili olmaktadır. Ayrıca dini motiflerin günlük yaşamda ön plana çıkarılması, sınıf içinde tevekkülü (kaderciliği) yaygınlaştırmaktadır.

Burada sınıfın etkisizleştirilmesi amacıyla iktidarın aldığı ekonomik önlemlere ve kullandığı araçlara göz atmak yararlı olacaktır.

Korkut Boratav Hocamızın incelemesinden bir alıntı ve rakamlarla başlamak istiyorum:⁶

"Ortalama işçi veya köylünün millî gelir artışlarından payı gerilemiştir; ama gelir düzeyleri yükselmiş; yoksullaşma söz konusu olmamıştır. Bu iki sınıfın ortalama tüketim artışları, gelirlerinin üzerinde seyretmiştir."

Boratav "emekçi sınıfların mutlak yoksullaşma ile karşılaşmadıkları" saptamasının "bu sınıfların üretim sürecinden

⁴ Aziz Çelik, Başkanlıkta İşçinin Adı Yok, *Birgün Gazetesi*, 16 Ocak 2017. Ayrıca dört konfederasyon da (DİSK, KESK, TÜRK-İŞ, HAK-İŞ) ITUC üyesidir.

⁵ <http://disk.org.tr/2017/02/disk-ar-raporu-baskanlik-isciye-zararlidir/>

⁶ Korkut Boratav, adı geçen yazı.

kopan, örneğin işsiz öğelerini kapsamadığını”, “AKP döneminde ortalama işsizlik oranının, 1990’lı yıllara göre artmış olduğunu” da ayrıca belirtmektedir.

Tüketim artışı esas olarak borçlanma yoluyla gerçekleşmiştir.⁷ Merkez Bankası Finansal İstikrar raporlarına göre: 2003-2013 arasında hane halkı borçlarının GSYH’ye oranı yüzde 3’den yüzde 23.8’e, hane halkı kullanılabilir gelirin oranla ise yüzde 7.5’ten yüzde 55.2’ye çıkmıştır.

“İşte AKP’nin kitlelerin gözünde yarattığı ekonomik mucize algısı budur. Kitleler sahte bir refah algısı içine sokulmuştur... Tüketimin borçlanma yoluyla teşvik edilmesi sadece Türkiye’de değil neoliberal politikaların uygulandığı pek çok Doğu Asya ve Latin Amerika ülkesinde de yaşanmıştır... Ayrıca güvencesiz ve esnek istihdam biçimleri bir yandan geçici işsizlik ya da ücretlerin geç ödenmesi gibi durumlarda kredinin bir ücret ikamesi gibi kullanılmasına neden olmaktadır... Reel ücretlerin durağanlaşması, fazla mesai ücretlerinin verilmemesi veya düşürülmesi, kıdem tazminatı ödemedi işten çıkarmaların artması ve sosyal hak kayıpları karşısında emekçiler, geçimlerini sağlamak için dışarıdan sağlayacakları kaynağa giderek daha fazla başurmak zorunda kalmışlardır.”

Siyasi iktidarın uyguladığı sosyal yardım politikaları da sınıflı etkisizleştirmede önemli bir rol oynamaktadır.

“Neo-liberal yeniden yapılanma süreciyle birlikte sosyal politika uygulamaları ve kurumsallaşmış sosyal güvenlik sistemleri tasfiye edilmektedir. Diğer yandan da sermaye sınıflarının çıkarlarıyla daha uyumlu yeni bir sosyal politika rejiminin tesisine başlamıştır. Sosyal politika alanındaki bu yeniden yapılanma Türkiye’de 1980 sonrasında kurulan hemen her hükümet programında yer almıştır. AKP iktidarı döneminde zirve noktaya ulaşan sosyal yardım rejiminde yoksulluk yönetimi, önemli ölçüde İslami referanslara dayanmaktadır. AKP iktidarının yoksulluk yönetimi rejimi, sermayenin hâkimiyeti ve sermaye birikimi için vazgeçilmez bir araca dönüşürken, yoksulluğun sınıf temelini de bulaştırılmıştır. Liberaller toplumsal sınıf kimliğini yok sayarak yoksulu, basitçe, kazanılan gelir ya da harcama düzeyine göre tanımlamaktadır. Ancak yoksulluk gelişip geçici ya da sıradan bir olgu değil, sermaye birikiminin doğrudan sonucudur. Bu bağlamda yoksul, son derece açık bir toplumsal sınıf kimliğine sahiptir.”

İşçi sınıfı bu kuşatmayı kaldırabileceğini tekil de olsa sayısız örnekle kanıtlamıştır. Son örneklerden birisi metal işçilerinin fiili ve meşru mücadelesidir. Bu alanda sosyalist solun görevi ve sorumluluğu açıktır.

Mühendislerin Özgün Sorunları

İşçi sınıfı için yukarıda belirttiğim konular elbette bu sınıfın bileşeni olan mühendisler için de geçerlidir. Bunlara ek olarak mühendislerin iş bölümü içindeki konumundan kaynaklanan sorunlara ve AKP iktidarının tutumuna da kısaca değinmek istiyorum.

Mühendislik bilim ve teknoloji ile iç içe bir kavramdır. Sorgulamaya, araştırmaya dayanan bir meslektir. Buna karşın AKP iktidarı bu anlayışın tam tersini savunmuş ve

uygulamıştır. Bunu üç konuşmadan bölümler aktarmakla daha iyi anlatabileceğim:

- “Dünyanın hiçbir yerinde zorunlu fizik dersinin zorunlu kimya dersinin tartışıldığı göremezsiniz. Ama din dersinin tartışıldığı görürsünüz...”
- “Laiklik bir kere yeni anayasada olmamalıdır... Dindar anayasa meselesinden anayasamızın kaçınmaması lazım.”
- “Bu ülke Müslüman bir ülke. Yüzde 99’u Müslüman... Türkiye’nin konumu itibarıyla biz icat yapamıyoruz, buluş yapamıyoruz... Eğer biz çocuklarımızı iyi yetiştirirsek kalem efendisi değil, ara teknik eleman, üniversiteyi bitiren, teknolojiyi iyi kullanan, bilgisayar bilen ve lisan bilen, dünyadaki bütün bilgileri alıp onları çok iyi kullanan, çok kaliteli gençler olarak yetiştireceğiz.”⁸

Görüldüğü gibi bu açıklamalarda ifadesini bulan anlayış öncelikle bilimi dışlamaktadır. Son günlerde bilim insanlarına uygulanan baskı bu anlayışın doğal sonucudur. Devam edelim. Bu anlayışın daha uzun açıklandığı üçüncü konuşma ilk bakışta doğru gibi algılanabilir. Kuşkusuz teknolojiyi kullanmak gibi nitelikler reddedilemez. Ancak Bakan teknolojinin geliştirilmesini değil sadece kullanılmasını hedeflemektedir. Çünkü baştan bilim dışlanmıştır; oysa günümüzde bilim olmadan teknoloji geliştirilemez. Bilimsel araştırma yapılmadan, teknoloji geliştirilmeden ülkemizin bir atılım yapması mümkün değildir. Bu anlayış mühendisliğin araştırma-geliştirme ve tasarım gibi olmazsa olmaz işlevlerini, özetle mühendisliğin çağdaş anlamını da yok saymaktadır.

TMMOB ve odalarımızın 1970’lerden itibaren temel anlayışı olan “bilimi ve tekniği halkın hizmetine sunma” hedefi de “tek adam” sistemi ile taban tabana zıttır.

Şubat başında TMMOB’nin Danışma Kurulu toplandı. Referandum çalışmaları için sunulan program görüşüldü, kabul edildi. Programın ilk iki maddesi, “510 bin üyenin sandığa gitmesinin ve ‘Hayır’ oyu vermesinin sağlanmasıdır.” Bu hedef önemlidir. Şimdi bu hedefi gerçekleştirmek için emek verme zamanıdır.

Emekçiler referandumda “Hayır” demelidirler. İşimize, ekmeğimize, geleceğimize sahip çıkmak için, Olumsuz koşulları değiştirme irademizi belirtmek için, Yeni bir mücadele zemini yaratmak için Hayır! ■

⁷ Bu bölüm Bağımsız Sosyal Bilimciler, AKP’li Yıllarda Emek Durumu (Yordam Kitapları) adlı yapıttan özetlenmiştir.

⁸ Basında çıkan haberlerden alınmıştır; sırasıyla: Cumhurbaşkanı Erdoğan, 29 Eylül 2015; TBMM Başkanı, 26 Nisan 2016; Çevre ve Şehircilik Bakanı, 5 Ağustos 2013.